

הודעה בעניינו של תדי כ"ץ

במרס 1998 הוגשה בחוג להיסטוריה של המזרח התיכון עבודת גמר לתואר שני ע"י תלמיד החוג מר תדי כ"ץ בנושא "יציאת הערבים מכפרים למרגלות הכרמל הדרומי ב-1948". העבודה עברה הליכי שיפוט וזכתה בציון 97. לאחר פרסום העבודה הוגשה נגד מר תדי כ"ץ תביעת לשון הרע על ידי לוחמי חטיבת אלכסנדרוני, על סירוס וסילוף שיטתי ומגמתי של נתוני הראיונות הנוגעים לפרק ד' של עבודתו, המטפל בכיבוש הכפר טנטורה על-ידי לוחמי החטיבה. ההאשמות הנ"ל עלו מתוך עיון בתמליל ההקלטות שביצע כ"ץ בעת הראיונות שניהל עם עדים לאירועים שחקר ובעקבות השוואת התמליל לנוסח הציטוטים שבגוף עבודת התיזה שהגיש.

לאחר סיום ההליכים בבית המשפט המחוזי בעניינו של מר תדי כ"ץ, החליטה אוניברסיטת חיפה על נקיטת הצעדים הבאים:

א. להקים ועדה שתבדוק האם תוכני הקלטות שהקליט תדי כ"ץ הועברו בצורה מהימנה לטקסט העבודה. חברי הועדה הם פרופ' אמציה ברעם, ד"ר אברהים ג'רייס, פרופ' רפי טלמון, ופרופ' יוסף נבו; מרכז הועדה היה מר ברוך מרזן, המזכיר האקדמי. יש לציין שכל חברי הועדה הם בעלי מעמד אקדמי בכיר ושולטים בשפה הערבית על בוריה.

ב. להקים ועדה שתבדוק את נהלי ההנחיה והבדיקה של עבודות תיזה בלימודי המ.א. והדוקטורט הנהוגים באוניברסיטת חיפה ותבדוק אם במקרה של עבודת הגמר של מר תדי כ"ץ נשמרו נהלי ההנחיה והבדיקה המקובלים באוניברסיטת חיפה.

ג. לקיים דיונים אקדמיים במסגרת בית ספר להיסטוריה בשאלת המתודה של שימוש בתיעוד בעל פה.

צעדים אלו נועדו לציין שהאוניברסיטה נחושה לבצע בדיקה מקיפה ואובייקטיבית של הפרשה. אולם הם לא נועדו לענות על השאלה, האם התקיים או לא התקיים הרג המוני במהלך כיבוש טנטורה או בעקבותיו. שאלה זו מן הראוי שתידון במחקרים מדעיים שיערכו היסטוריונים ולא בבדיקה של וועדות אוניברסיטאיות.

בחודשים האחרונים קיים בית הספר להיסטוריה מספר ימי עיון מרובי משתתפים בנושאים הקשורים למתודות המחקר ההיסטורי ובעיקר לשאלת התיעוד בעל פה. אנו מקווים שהדיונים הללו יעזרו להבהיר את אופי המחקר ההיסטורי המסתמך על עדויות בעל פה ולגבש מתודות מחקר ראויות ותקפות מבחינת המחקר ההיסטורי ותוצאותיו.

עבודת הוועדה הבודקת את נהלי ההנחיה והבדיקה של עבודות תיזה ודוקטורט עדיין לא הושלמה והיא תושלם בחודש ספטמבר.

בימים אלו הוגש לרקטור דו"ח הועדה לבחינת מהימנות טקסט העבודה. הדו"ח ממצה ומעמיק ביותר והרקטור מודה לחברי הועדה על עבודתם המאומצת והיסודית. הדו"ח נמסר לפרסום בשלמותו לידיעת חברי הסגל באוניברסיטה והציבור כולו.

הוועדה לבדיקת מהימנות העברת תוכני הקלטות והרשימות שערך כ"ץ לטקסט העבודה שלו התמקדה בפרק העוסק בעניין בדבר הרג המוני בטנטורה, ובדקה כ - 28% מהציטוטים שנושאים הוא הרג המוני ושעליהם מסתמך בפרק זה. תוך כדי עבודתה הועדה בקשה וקיבלה את הערותיו והסבריו של מר כ"ץ. הועדה מצאה מקרים שקיים בהם פער בין הקלטות והרשימות לבין טקסט העבודה וחילקה אותם לשלוש דרגות חומרה. בדרגת החומרה הגבוהה ביותר נמצאו 14 מקרים וביניהם

תשעה מקרים שלגבי חומרתם לא הטילה הוועדה ספק. בדרגת חומרה זו כלולים מקרים שבהם נמסרו בציטוטים אלמנטים שתוכנם משמעותי ושאינן להם זכר בהקלטת הראיונות או ברשימות שכתב כ"ץ במהלכם, ומקרים אחרים שבהם אין כ"ץ משתמש בנתונים משמעותיים ששייכים לטיעון המרכזי של הפרק. כמו כן מצאה הוועדה מקרים שבהם קיימים פערים שונים בדרגת חומרה פחותה. הוועדה נמנעה מלדון בשאלה אם ניתן לייחס לתדי כ"ץ גישה שיטתית של הטיה מגמתית של העובדות. יחד עם זאת מציינת הוועדה ש"תמונת המצב הכללית המתקבלת מסיכום כלל הפערים היא בהחלט בלתי מחמיאה". עבודה זו "כשלה בשלב העמדת החומר הגולמי לשיפוט הקורא, הן באירגונו לפי קריטריונים מחמירים של מיון וביקורת, והן במה שנראה כמקרים של אי כיבוד עדויות המרואיינים".

הוועדה מבקרת את הרמה המדעית של כתיבת העבודה וטוענת שהחירות "שנטל תדי כ"ץ לעבד בעבודתו את קטעי העדויות מחייבת הצבעה על מכלול בעיות בארגון תכני העבודה המהוות פגיעה ממשית באיכותה ומרמזות על מודעות נמוכה של הכותב לאספקטים מרכזיים של משמעות הכתיבה המדעית הביקורתית".

על אף שהוועדה מתייחסת רק לאיכות המדעית הירודה של העבודה ולאחריות כותבה אין ברצוני להתעלם מהאפשרות שהיה זה גם תפקידם של מנחה העבודה ושופטיה לגלות לפחות חלקי מכשלים אקדמיים אלו ולהתריע עליהם. החלטתי על כן לזמן לבריור אקדמי את מנחה העבודה ושופטיה.

הגוף באוניברסיטת חיפה שאחראי על עבודות המ.א. והדוקטורט היא הרשות ללימודים מתקדמים. לאור ממצאי הדו"ח החלטתי להעבירו לרשות לשם הסקת מסקנות. לאורך כל הפרשה סברה האוניברסיטה שראוי שחילוקי דעות אקדמיים יתבררו במסגרות אקדמיות ולא בבתי משפט. לשם כך, ביקשה האוניברסיטה את הקלטות עוד לפני הדיון המשפטי; לצערנו בקשה זו נענתה בשלילה. גם לאחר תחילת הדיון המשפטי הציעה האוניברסיטה הקמת ועדת בדיקה בלתי תלויה לבריור אמיתות טענותיו של כ"ץ. לצערנו גם הצעה זו לא התקבלה. אוניברסיטת חיפה לא נרתעת מלבדוק את עצמה ולהודות בכשלים במידה והם קיימים. בעשייה ענפה ורבת היקף ישנן גם טעויות, וזה טבעי. עלינו להסיק את המסקנות המתאימות מגילוי כשלים ולתקן את הנהלים שלנו באופן שכשלים כאלו יימנעו בעתיד. הפרשה זכתה בזמנו לתהודה תקשורתית שקל להציג בה עמדות מתלהמות פופוליסטיות חסרות ביסוס. אנו שמחים שלא נגררנו לוויכוח זה ונקטנו לאורך כל התהליך בצעדים שקולים והוגנים המתחייבים ממורכבות הנושא.

פרופסור אהרון בן-זאב
רקטור, אוניברסיטת חיפה